

ПРИРОДОЗНАВСТВО

Об'єктами контролю у процесі навчання природознавства є складники предметної природознавчої компетентності:

- знання (у формі фактів, уявлень, понять) про предмети і явища природи, їх взаємозв'язки і залежності між ними;
- уміння виконувати різні види навчально-пізнавальних дій щодо об'єктів природи та інформації про них;
- уміння застосовувати спеціальні методи пізнання об'єктів природи (дослід, практичну роботу, спостереження);
- уміння виконувати практичні дії з об'єктами природи;
- уміння оцінювати об'єкти природи, а також власну поведінку та інших людей серед природи;
- уміння застосовувати набуті знання й навички у своєму повсякденному житті;
- уміння творчого застосування набутих природничих знань і способів діяльності в змінених ситуаціях;
- досвід емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього світу і природи, до різноманітних видів діяльності, зокрема природоохоронної.

У процесі навчання природознавства застосовуються різні види контролю: поточний, тематичний, семестровий та річний.

Поточний контроль здійснюється на різних етапах оволодіння учнями змістом теми. Основна його функція – навчально-коригуюча. Цей вид контролю доцільний на етапі засвоєння нових знань та умінь. Він дозволяє своєчасно виявити помилки, усунути їх причини.

Поточний контроль спрямований на визначення якості і рівнів засвоєння навчального змісту.

Оцінювання відбувається за допомогою усного або письмового опитування (згідно з наказом Міністерства освіти і науки від 21.08. 2013 № 1222 "Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти") відповідно до вимог навчальної програми за результатами бесід, спостережень, практичних робіт, дослідів, проектів, тестових і творчих завдань, дидактичних ігор тощо.

Рівень навчальних досягнень учня/учениці	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня/учениці
1	2	3
Початковий	1	Учень/учениця відтворює окремі факти та елементарні уявлення не усвідомлюючи їх суті. Спостерігає за виконанням практичних робіт, але не може пояснити сутність виконання кожної з її частин
	2	Учень/учениця відтворює незначну частину навчального матеріалу на рівні копіювання зразка, має елементарні уявлення лише за допоміжними запитаннями вчителя, допускаючи неточності і помилки, частково розуміючи відтворене. Спостерігає за виконанням практичних робіт, повторює висновки про результати спостережень зі значними помилками, не усвідомлюючи їх суті
	3	Учень/учениця відтворює незначну частину навчального матеріалу; з допомогою вчителя виконує елементарні завдання, потребує детального кількісного пояснення їх виконання. Практичні роботи виконує зі значною допомогою вчителя; спостерігає за дослідями, які проводить вчитель, але не може їх пояснити; може назвати окремі норми екологічної поведінки в місцевому природному середовищі; включається в роботу малої групи співробітництва, але не виявляє ініціативи і виконує роботу лише за зразком
Середній II рівень – середній	4	Учень/учениця відтворює частину навчального матеріалу у формі понять з допомогою вчителя, віддає перевагу конкретному перелічуванню тіл, явищ, їх ознак; має утруднення встановлювати зв'язки й залежності між тілами і явищами природи, спрогнозувати результат діяльності людини та її вплив на природу. Під час практичної роботи може повторити за зразком певну операцію, дію; виконує елементарні завдання
	5	Учень/учениця з допомогою вчителя відтворює основний навчальний матеріал, дає визначення понять, допускаючи помилки й неточності, з допомогою вчителя встановлює нескладні зв'язки між природними тілами; виявляє істотні й неістотні ознаки об'єктів, але має утруднення аналізувати об'єкти у логічній послідовності; порівнює природні тіла і явища за однією ознакою та за навідними запитаннями вчителя. Під час виконання практичних робіт виконує прості досліді за детальною інструкцією вчителя, уміє копіювати зразок виконання певної навчальної дії
	6	Учень /учениця буде відповідь у засвоєній послідовності; виконує дії за зразком у подібній ситуації; відповіді доповнює й уточнює за навідними запитаннями вчителя, ілюструє її прикладами з підручника, зошита з друкованою основою, з дидактичних матеріалів; порівнює природні об'єкти не менш, ніж за 2 вказаними ознаками. Практичні роботи виконує за зразком або алгоритмом (планом) наданим учителем; за вказівкою визначає та виконує завдання у малій групі співробітництва
III рівень – достатній	7	Учень/учениця відтворює зміст природничих понять, називає їх істотні та неістотні ознаки, уміє наводити приклади з підручника на підтвердження певних думок, стисло переказує доступний за обсягом текст природничого характеру; порівнює природні об'єкти не менш, ніж за 3 вказаними ознаками; робить спроби висловлювати власні судження. Практичні роботи проводить самостійно, користуючись планами, інструкціями, складеними з допомогою вчителя; частково контролює і оцінює власні навчальні дії
	8	Учень/учениця достатньо повно відтворює навчальний матеріал і застосовує його у стандартних ситуаціях; володіє способами діяльності за певним алгоритмом; відповідає на запитання логічно, але з окремими неточностями; знаходить значення зазначених термінів у довідковій літературі; знаходить і систематизує інформацію за двома і більше заданими джерелами. Практичні роботи, дослідження та спостереження виконує за інструкцією з незначною допомогою вчителя і правильно робить часткові висновки про результати і способи виконання робіт; оцінює конкретні приклади поведінки у природі, власну діяльність
	9	Учень/учениця володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних та частково змінених ситуаціях; може спланувати дії для здійснення пошукової діяльності; знаходить необхідну інформацію в додаткових джерелах інформації; обговорює отриману інформацію, застосовує отримані знання в повсякденній діяльності; проводить самооцінку рівня власних навчальних досягнень за запропонованим зразком. Самостійні і практичні роботи виконує під опосередкованим керівництвом. Називає основні етапи виконання дослідів і практичних робіт та знає основні прилади, їх призначення

1	2	3
IV рівень – високий	10	Учень/учениця володіє системою природничих понять у межах, визначених навчальними програмами, встановлює як внутрішньопонятійні, так і міжпонятійні зв'язки; вміє розпізнавати тіла і явища природи, які охоплюються засвоєними поняттями різного рівня узагальнення; порівнює природні об'єкти не менш ніж за 3–4 ознаками; відповідь аргументує, використовуючи приклади із життя, опираючись на власний досвід; вміє користуватися найпростішими вимірювальними приладами, використовувати карту, застосовувати знання для пояснення та оцінки різноманітних процесів і явищ; планує власну навчальну діяльність з предмета, навчально-дослідних або іншого типу завдань, користується картографічною інформацією
	11	Учень/учениця має гнучкі знання в межах вимог навчальної програми, вміє застосовувати набуті навички за аналогією і в нових нестандартних ситуаціях; здатен і готовий використовувати отримані знання та вміння в повсякденному житті; фіксує основний зміст навчального тексту у вигляді плану; заповнює запропоновані таблиці; використовує додаткові джерела інформації під час вирішення навчальних завдань; самостійно виконує практичні, творчі завдання, спостереження і дослідження; працює з атласом і контурною картою; виступає перед класом; оцінює власний внесок у діяльність малої групи співробітництва
	12	Учень/учениця має системні, міцні знання про різноманіття тіл, речовин та явищ природи і їх найпростіші класифікації; методи (визначені програмою) вивчення природи; усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях; використовує природничо-наукову лексику у власних усних повідомленнях із застосуванням ілюстративного матеріалу і в письмових розповідях; виступає перед класом; організовує роботу в групі; бере участь у роботі малої групи співробітництва відповідно до зазначеної ролі; описує власні спостереження або досліди, розрізняє в них мету, умови проведення роботи і отримані результати; використовує набуті знання, уміння та навички в практичній діяльності та в повсякденному житті

Усна перевірка дає змогу вчителю перевірити не лише знання, якими володіють учні, а й уміння будувати відповідь у логічній послідовності, їхній словниковий запас, темп відповідей, а також розвивати зв'язне мовлення, логічне мислення та інші пізнавальні процеси. Вона дозволяє одразу коригувати одержані відповіді, спонукати учнів до усвідомлення помилок і причин їх виникнення, до виправлення допущених помилок і засвоєння досвіду аналізувати й оцінювати свою діяльність й діяльність інших учнів.

Для усної перевірки застосовують завдання типу: пригадай, прочитай, розкажи, вибери тощо, для письмової – продовж речення, встав пропущені слова, напиши, підпиши, познач, з'єднай, допиши тощо.

Усна перевірка потребує багато часу, обмежує можливість охопити перевіркою на уроці значну частину учнів класу. Тому доцільно застосовувати як усну, так і письмову перевірку знань.

Письмова перевірка здійснюється шляхом виконання завдань різного характеру. Здебільшого – це репродуктивні, продуктивні, відкриті (життєві, компетентнісно-орієнтовані) та інтегровані завдання. Письмова перевірка охоплює й графічні завдання (доповни схему, склади схему, склади таблицю тощо).

Письмові завдання спрямовані на відтворення, пояснення, доведення, обґрунтування, застосування знань. За змістом вони є засобом перевірки рівня засвоєння фактичного матеріалу, сутності елементів природознавчих знань, певних взаємозв'язків і залежностей у природі.

Письмові завдання мають бути невеликими за обсягом, а відповіді на них – стислими. Тому вважається за доцільне запроваджувати короткочасні письмові самостійні роботи (15–20 хв).

Тематичний контроль передбачає перевірку й оцінювання навчальних досягнень учнів з однієї або декількох

програмових тем. Його мета – виявити й оцінити якість засвоєння системи природознавчих понять, істотних зв'язків і співвідношень між ними, уміння учнів оперувати знаннями в певних видах практичної і навчально-пізнавальної діяльності.

Наприкінці вивчення програмової теми (кількох невеликих за обсягом тем) рекомендуємо проводити контрольну роботу, яка складається із завдань різного рівня складності.

Звертаємо увагу, що тематична оцінка виставляється з урахуванням усіх поточних оцінок.

Оцінювання за семестр здійснюється з урахуванням тематичних оцінок. Підсумкова оцінка за рік виставляється на основі семестрових.

Перевірку в процесі навчання природознавства рекомендуємо організовувати за допомогою різних методів: індивідуальна розповідь, бесіда, дослід, практична робота та ін.

Індивідуальна розповідь надає можливість учневі продемонструвати уміння послідовно, логічно та аргументовано викласти власну думку.

Бесіда – фронтальна або індивідуальна. Як метод оцінювання учнів початкових класів бесіда застосовується для перевірки логічно завершеної частини змісту, що містить фактичний матеріал, який поділяється на смислові частини, не має складних взаємозв'язків, а сам зміст не викликав труднощів під час засвоєння.

Дослід слугує способом виявлення знань про: ознаки та властивості об'єктів і явищ природи, умови їх існування; прилади і матеріали, які використовуються для проведення досліду та їх призначення; способи виконання діяльності – склад і послідовність виконання дій у досліді.

Практичні роботи передбачають організацію діяльності учнів із матеріальними об'єктами природи (натуральними предметами, гербаріями, колекціями) або з їх

матеріалізованими формами (малюнками, моделями, муляжами, схемами).

Систематичне ведення фенологічних спостережень і навчальну проектну діяльність рекомендуємо оцінювати вербально.

Оцінювання навчального проекту. Залучення до пошукової діяльності відкриває в учнів здібності лідерів, які вчаться організувати роботу в групах, вміння співпрацювати, відчувати себе членом команди, брати відповідальність на себе, реалізувати результати навчальної діяльності. Проектна діяльність організується з метою залучення учнів до перетворювальної діяльності, дає змогу поглибити знання учнів з предмета, визначити їхні здібності, розвинути інтерес до дослідницької роботи, сформувати вміння працювати з інформаційними джерелами, проводити спостереження та робити висновки.

Критерії оцінювання навчального проекту – це інструкція, розроблена спільно з усіма учасниками проекту на початковому етапі.

Під час роботи над навчальним проектом застосовують зовнішнє оцінювання (вчитель, учні) та самооцінювання.

Навчально-пізнавальна діяльність учнів під час контролю може бути репродуктивною, реконструктивною, творчою.

Обов'язковими компонентами процесу перевірки є взаємо- і самоперевірка.